

(Atkelta iš 17 p.)

buvo jos išdininkas, kurį laiką ėjo ir sekretoriaus pareigas).

1918 m. dr. J. Šliūpo, kuris buvo įkūręs Lietuvos Raudonąjį kryžių, K. S. Šaulį pakvietė įsijungti į šios organizacijos veiklą. K. S. Šaulys neatsisakė, tapo vienu iš aktyviausių jos narių ir buvo išrinktas į Vyriausiąją valdybą. Vokiečių okupacinei valdžiai Lietuvos Raudonojo kryžiaus veiklą sustabdžius, K. S. Šaulys įkūrė Lietuvos Savitarpio pagalbos organizaciją ir 1941–1944 m. buvo šios organizacijos tarybos vicepirmininkas. Dalyvavo jis ir Lietuvos valstybės archeologijos komisijos (1919–1934) veikloje.

Nuo 1906 m. K. S. Šaulys dėstė Kauno kunigų seminarijoje. Jo iniciatyva šioje seminarijoje buvo pradėti dėstyti visuomenės mokslo ir sociologijos kursai. K. S. Šaulys parengė metodinius pagrindus šiems kursams – parašė ir išleido šių disciplinų vadovėlius („Krikščioniškoji demokratija“, 1906; „Demokratija ir krikščionys demokratai enciklikų prasme“, 1907), knygas „Socialistai ir mūsų socialieji reikalai“ (1907) „Sociologija“ (1920), „Vedusiųjų dingimas ir naujos jungtuvės“ (1922), „Kanoniškojo proceso teisė“ (1927).

Tuo pat metu jis aktyviai bendradarbiavo ir spaudoje. Daug K. S. Šaulio publikacijų tarpukario metais paskelbta leidiniuose „Draugija“ ir „Tiesos kelias“, „Viltis“, „Apžvalga Žemaičių ir Lietuvos“, „Dziennik Wileński“, „Przegląd katolicki“.

K. S. Šaulys dalyvavo 1917 m. įvykusioje Lietuvių konferencijoje, buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą ir 1918 m. vasario 16 d. kartu su kitais tarybos nariais pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą.

1920 m. K. S. Šaulys buvo išrinktas į Steigiamąjį Seimą (vadinamąją Konstitucinę asamblėją), dirbo Konstitucinėje komisijoje, pasisakė už tai, kad 1922 m. priimtoje nuolatinėje valstybės Konstitucijoje būtų įtvirtintos nuostatos, jog Lietuvoje yra demokratinė ir krikščioniška santvarka. Steigiamajam Seimui baigiant darbą, K. S. Šaulys nutarė iš politikos pasitraukti ir atsidėti darbui universitete, seminarijoje bei arkivyskupijos administracijoje.

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, 1944-ųjų vasarą, vengdamas galimų represijų, kaip ir daugelis kitų aukštųjų Katalikų bažnyčios veikėjų K. S. Šaulys pasitraukė į Vakarus. Iš pradžių gyveno Vokietijoje, vėliau – Šveicarijoje.

Mirė Kazimieras Steponas Šaulys 1964 m. gegužės 9 d. Luganoje (Šveicarija). 1964 m. leidinyje „Pasaulio lietuvis“ (Nr. 7–8) išspausdintame K. S. Šauliui skirtame nekrologe rašoma, kad Anapilin jis išėjo Tėvynės ilgesio kankinamas, bet nepraradęs vilties, kad Lietuva vėl prisikels laisvam, nepriklausomam gyvenimui. Iš pradžių jis buvo palaidotas Pambio-Noranco kaimelio kapinėse netoli Lugano. 1968 m. K. S. Šaulio palaikai perkelti į Vereno kapines Romoje.

LITERATŪRA:

1. Vaidevutis-Lapelis P., *Prelatas Kazimieras Šaulys*. Bostonas: Darbininkas, 1949, p. 67.
2. Liekis A., *Signatarai. Vasario 16*. Vilnius: Džiugas, 1996, p. 407.
3. Bartkutė A. V., „Kazimieras Steponas Šaulys“, interneto leidinys „Lituanistika“, interneto prieiga http://www.lituanistika.lt/DB_Iskilus/Straipsniai/27.htm (žr. 2009-05-03).

JONAS SMILGEVIČIUS – ekonomistas iš Plungės krašto

PARENGĖ KAZIMIERAS PRUŠINSKAS

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, iškilus tarpukario ekonomistas, bankininkas, daugelio akcinių bendrovių steigėjas ir dalininkas, visuomenės veikėjas, spaudos bendradarbis Jonas Smilgevičius gimė 1870 m. vasario 12 d. Šonių kaimo (Alsėdžių vlsč. Telšių apskr.) bajorų šeimoje. Iš pradžių mokėsi namuose, o nuo 1893 m. – Mintaujos (dab. Jelgava, Latvija) ir Liepojos gimnazijose. Studijoms pasirinko ekonomiką. Vienerius metus mokėsi Karaliaučiaus, vėliau – Berlyno universitete (iki 1899 m.). Vokietijoje užmezgė ryšius su žymiais ano meto lietuvių puoselėtojais J. Sauerweinu, V. Bruožiu ir kt. Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo laikotarpiu jis ir pats rašė straipsnius Lietuvoje draudžiamiems leidiniams. Vienoje iš svarbiausių ano meto jo publikacijų buvo pasakojama apie 1886 m. sugriautą Kestaičių bažnyčią. Ši tema jam buvo labai svarbi, nes Kestaičiai, kaip ir Šoniai, yra netoli Alsėdžių. Duomenis apie šios bažnyčios istoriją ir Kestaičiuose įvykusią tragediją, kuri daug kuo primena Kražių bažnyčios gynimą, jis buvo surinkęs dar mokydamasis gimnazijoje. J. Smilgevičiaus straipsnis apie Kestaičius buvo paskelbtas 1904 m. laikraštyje „Vienybė lietuvininkų“ (JAV). Spaudos draudimo laikotarpiu jis bendradarbiavo ir laikraščiuose „Varpas“, o po spaudos draudimo panaikinimo – ir „Vilniaus žiniose“ (pirmajame dienraštyje, kuris buvo leidžiamas lietuvių kalba). Savo straipsnius dažniausiai pasirašinėdavo slapyvardžiais.

1907 m. J. Smilgevičius tapo Lietuvių mokslo draugijos nariu.

Ekonomisto karjerą po studijų pradėjo Peterburge (čia jis dirbo trejus metus). Vėliau kurį laiką buvo Žemės ūkio ministerijos inspektorius, vadovavo Nobelio prekybos įmonių filialui Varšuvoje. Dirbdamas Lenkijoje, priklausė Varšuvos lietuvių draugijai.

Į Lietuvą gyventi persikėlė apie 1912 metus. Tuo laikotarpiu jis glaudžiai bendradarbiavo su Jonu Basanavičiumi. Suvedė juos ne tik politiniai, visuomeniniai, bet ir ūkiniai reikalai: bankrutavus Vilniuje veikusiai Petro Vileišio geležies dirbinių gamyklai, J. Smilgevičius ir J. Basanavičius, pritraukę būrį kitų bendraminčių, įkūrė bendrovę, kuri buvo pajėgi nupirkti P. Vileišio įmonę. Nupirko, pertvarkė ir pavadino „Vilija“. Čia buvo gaminami žemės ūkio padargai. Įmonė veikė iki 1918 metų. „Vilijos“ savininkų bendrovės pirmininku tuo laikotarpiu dirbo J. Smilgevičius. 1913 m. jis daug kuo prisidėjo steigiant Vilniaus lietuvių kredito draugiją.

J. Smilgevičius buvo vienas iš pažangiausių tarpukario Lietuvos ūkininkų. Dabartinio Kelmės rajono teritorijoje nusipirkęs iki to laiko rašytojos Šatrijos Raganos (Marijos Pečkauskaitės, kuri Užventį įamžino savo apysakose „Sename dvare“ ir „Viktutė“) tėvams Stanislavai ir Anuprui Pečkauskams priklausiusį, stipriai nugyventą

Iš kairės: Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Stanislovas Narutavičius; pirmosios Lietuvos valstybės Tarybos, kuri 1918 m. vasario 16 d. pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, nariai (iš kairės): sėdi: J. Vileišis, dr. J. Šaulys, kun. J. Staugaitis, S. Narutavičius, dr. J. Basanavičius, A. Smetona, kan. K. Šaulys, S. Kairys, J. Smilgevičius. Stovi: K. Bizauskas, J. Vailokaitis, D. Malinauskas, kun. V. Mironas, M. Biržiška, kun. A. Petrusis, S. Banaitis, P. Klimas, A. Stulginskis, J. Šernas, P. Dovydaitis. Nuotrauka saugoma Lietuvos nepriklausomybės signatarų namuose. Fotoreprodukcijos iš RKIC archyvo

Užvenčio dvarą, jį labai gerai sutvarkė ir pasiekė, kad dvaras ne tik gražiai atrodytų, bet ir duotų pelno. Tuo metu čia buvo auginamas tabakas, veikė lentpjūvė, plytinė, dvaras garsėjo gera veislinių pieninių galvijų banda. Prie Ventos upės, kuri tekėjo per dvaro sodybą, buvo pastatytas modernus vandens malūnas.

J. Smilgevičius domėjosi žemės ūkio naujovėmis, iki to laiko Žemaitijos kaime dar mažai žinomais verslais, juos pritaikydavo savo ūkyje, šių naujovių mokydavo krašto žmones. Tuo tikslu jis ir ir keletą knygelių išleido, tarp kurių žymiausia – „Pienininkystė Lietuvos ūkininkams“ (1895 m.).

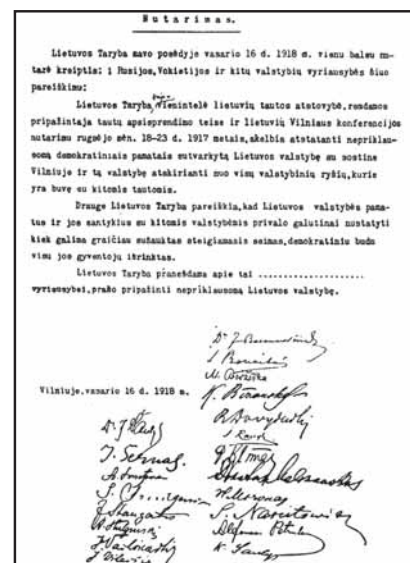
Ūkininkaudamas Užventyje, dažnai nuykdavo į Kauną, Vilnių, čia bendraudavo su žymiausiais ano meto visuomenės, politikos ir kultūros veikėjais. J. Smilgevičius buvo 1917 m. rugsėjo 18–22 d. Vilniuje įvykusios Lietuvių konferencijos organizatorius bei dalyvis, prisidėjo rengiant šioje konferencijoje priimtus dokumentus. Konferencijoje buvo išrinktas į Lietuvių Tarybą ir kartu su kitais jos nariais 1918 m. vasario 16 d. pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą.

J. Smilgevičius buvo bendrovių „Dubysa“, „Miškas“, „Nemunas“, „Neris“, „Sidabrinė lapė“ vienas iš įtakingiausių steigėjų bei akcininkų, 1921 m. jis aktyviai dalyvavo steigiant Lietuvos kredito banką.

Mirė Jonas Smilgevičius 1942 m. rugsėjo 27 d. Kaune. Palaidotas Užvenčio dvaro koplyčios rūsyje, o 1998 m. jo palaikai perkelti į Užvenčio kapines.

J. Smilgevičiaus atminimas gyvas iki šiol. Užventyje – dvaro svinne veikiančiame muziejuje – viena ekspozicijos dalis skirta J. Smilgevičiui. Pastaraisiais metais Užvenčio dvaras atgimė naujam gyvenimui. Sutvarkyta dvaro sodybos teritorija vingiuojančios Ventos upės pakrantė, čia įrengtas sveikatingumo takas, dvarvietę puošia liaudies meistrų išdrožtos medžio skulptūros, sporto ir vaikų žaidimo aikštelės. Ant upės kranto restauruotas sovietmečiu mechaninėmis dirbtuvėmis paverstas senasis J. Smilgevičiaus laikais modernumu garsėjęs dvaro vandens malūnas. Jį įsigiję Milda ir Alvydas Knyzeliai susipažino su šio statinio istorija ir įdėjo daug darbo ir lėšų, kad jis žmones trauktų ne tik kaip istorinė vertybė. Čia jie įrengė modernų poilsio kompleksą. Dabar malūne vyksta konferencijos, įvairūs kultūriniai renginiai, sąskrydžiai, pobūviai. Užvenčio malūnas rekonstruotas pagal architektės Virginijos Bakšienės ir jos dukters Dominykos Usonienės projektą. Turistinio sezono metu dvarą kasdien aplanko po šimtą ir daugiau turistų.

Prieš kurį laiką JAV gyvenantys signataro giminės ir artimieji įsteigė Jono Smilge-

Lietuvos Nepriklausomybės Aktas (1918 m. vasario 16 d.). Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

vičiaus vardo stipendiją. Ji skiriama gabiems ir darbštiems Lietuvos studentams paremti.

Literatūra:

1. 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai [sudarė V. Bukaitė]. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2006.